

Araştırma Makalesi
Research Article

Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi
Yıl: Ocak 2019 Cilt-Sayı: 12(1) ss: 1-14

Academic Review of Economics and Administrative Sciences
Year: January 2019 Vol-Issue: 12(1) pp: 1-14

<http://dergipark.gov.tr/ohuiibf/>

ISSN: 2564-6931

DOI: 10.25287/ohuiibf.499876

Geliş Tarihi / Received: 20.11.2018

Kabul Tarihi / Accepted: 27.12.2018

DÜZCE'DEKİ GÖÇMENLERİN SORUNLARINA YÖNELİK ÇÖZÜM ÖNERİLERİ VE BİR DEĞERLENDİRME ARAŞTIRMASI

Zülkif DAĞLI¹

Özet

Göç politikası, pek çok alt politika alanını da etkileyen meta bir konudur. Türkiye de son yıllarda bu alanda ciddi değişimler yaşamaktadır. Suriye'deki krizle daha da derinleşen ulusal göç sorunu, yerelde de farklı sorun alanlarına yol açmaktadır. Özellikle göçmenlerin başta uyum olmak üzere farklı başlıklar altında sorunlar yaşadıkları ve bu sorunların yerleşiklere de yansıdığı izlenmektedir. Bu kapsamda Düzce örneğinde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri araştırılmıştır. Gerçekleştirilen saha araştırmasıyla yürütülen faaliyetlerin etkileri değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Yerel Politika, Düzce, Sosyal Uyum, Dezavantajlılar.

Jel Sınıflandırılması: D78, D79, H75.

SOLUTION RECOMMENDATIONS FOR THE PROBLEMS OF IMMIGRANTS IN DÜZCE AND AN EVALUATION RESEARCH

Abstract

Migration policy is a meta-issue that affects many sub-policy areas. Turkey in recent years to have serious changes in this area. The problem of national migration, deepened by the crisis in Syria, leads to different problem areas at the local level. Specifically, immigrants have problems under different headings, especially adaptation, and these problems are reflected on residents. In this context, the problems in Düzce and solution recommendations were searched. The impacts of the activities were evaluated with a field research.

Key Words: Migration, Local policy, Düzce, Social adaptation, Disadvantaged.

Jel Classification: D78, D79, H75.

¹ Dr., Düzce Valisi, İçişleri Bakanlığı, zulkidagli@hotmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8188-4420>

GİRİŞ

Göç, geçmişten günümüze bütün toplumları ilgilendiren bir olgu olup çeşitli nedenlere bağlı olarak değişik şekillerde karşımıza çıkabilmektedir (Yalçın, 2004: 14). Türkiye'nin göç süreçlerini anlayabilmek ve analiz edebilmek için, özellikle içe yönelik göçlerde, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden başlayan ve yeni Türkiye Cumhuriyeti'ne de devreden ulus-devletleşme anlayışının temel belirleyici etkisinin göz önünde bulundurulması gerekir. Osmanlı Devleti'nin Anadolu'nun İslamlaştırılması politikası dâhilinde Kafkasya ve Balkanlardan hem zorunlu hem de gönüllü yapılan göçler, Cumhuriyetin ilanından sonra da bir politika olarak izlenmeye devam etmiştir. Osmanlı Devleti'nin kaybettiği topraklardan milyonlarca insan Anadolu'ya göç etmiştir. Balkanlar, Kafkaslar ve Kırım'dan gelen Müslüman göçmenlerle bugünkü Türkiye nüfus yapısı oluşmuştur (Adıgüzel, 2018: 35).

İlk göç hareketi 1774 Osmanlı Rus savaşını takip eden yıllarda 500.000 bin Tatar'ın Osmanlı topraklarına göç etmesiyle başlamış, bu göç hareketi Kırım savaşlarıyla devam etmiştir. 1850'lerden itibaren Kafkas göçleri başlamış ve 1850-1865 yılları arasında çoğunluğu Çerkez ve Abaza olmak üzere 520.000 bin kişi Osmanlı topraklarına göç etmiştir. 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşına (93 Harbi) kadar bu rakamın 2 milyona yaklaştığı tahmin edilmektedir (Tekeli, 2011: 151). 93 Harbi, Balkan Savaşları ve sonrasında Dünya Savaşı, daha önce Osmanlı İmparatorluğunun egemenliği altında bulunan topraklardan yüz binlerce kişinin Anadolu'ya göç etmesine sebep olmuştur. 93 Harbi sonrasında Balkanlar'da, Romanya ve Bulgaristan devletlerinin kurulması üzerine Büyük Balkan Göçü başlamış ve yüz binlerce kişi birkaç ay içerisinde buldukları bölgelerden sürülmüştür (Karpas, 2015).

Büyük Balkan göçüyle, içe dönük göçlerden en çok etkilenen ve göçle şehirleşen kentlerin başında kuşkusuz Düzce gelmektedir. Düzce'nin göç kronolojisine bakıldığında;

1. 1877-78 Osmanlı Rus Savaşı (93 Harbi) sonunda yurtlarını terk edip gelen grupları
2. I. Dünya Savaşı (1914) yıllarında gelen grupları
3. Milli Mücadele döneminde gelen grupları
4. II. Dünya Savaşı yıllarında gelen grupları (Genç ve Ark, 2004: 84).
5. Son olarak, günümüzde Afgan, Iraklı ve Suriyeli grupları kapsamaktadır.

İlk dört maddede belirtilen süreçlerde devletin göçmenleri Düzce'ye iskân etmesindeki en önemli neden, bölgenin fiziki ve demografik yapısındanadır. 23 Kasım 1913 tarihli Anadolu'da Tanin gazetesinde Düzce bölgesi anlatılırken bölgenin ova tabanına sahip, ulaşımı kolay bir geçiş bölgesinde bulunduğu, arazisinin son derece geniş, ormanlık bir yapıya sahip olduğu vurgulanmıştır. Buna bölgenin fiziki durumuna göre az bir nüfus içermesi niteliği de eklendiğinde, demografik durumla doğru orantılı olarak bölgeye kesafetli göçlerin yapılmasının nedeni daha iyi anlaşılabilir. Bu çerçevede Düzce'de birçok göçmen köyünün günümüze kadar kurulması manidardır (Kılıç, 2017:100-101).

Beşinci madde göz önünde bulundurulduğunda, 21. Yüzyılın başında başta Orta Doğu olmak üzere Aysa ve Afrika ülkelerindeki iç çatışma ve istikrarsızlıklar bölgemizdeki göç hareketlerini hızlandırmıştır. Son 6 yıldaki gelişmeler Türkiye'yi göç hareketliliklerinin merkezi haline getirmiştir. Ülkemizde 3,5 milyonun üzerinde koruma statüsünde göçmen bulunmakta olup bu sayı her geçen gün artmaktadır. Coğrafi ve stratejik konumu ile birlikte siyasi ve ekonomik istikrar ülkemizin cazibe merkezi haline dönüşmesinde etkili olmuştur. Göçmenlerin büyük bir kısmı Türkiye üzerinden Avrupa veya Amerika kıtasına geçmeyi hedeflemektedir. Ancak Avrupa ve Amerika kıtalarındaki yeni siyasi akımlar göçmen kabul politikalarını olumsuz etkilemiştir.

Türkiye ve AB Birliği arasında yapılan geri kabul antlaşması ile yeni süreçte Avrupa kıtasına geçişler kontrollü olarak sağlanmaktadır. Sınırlardan geçişler kontrol altına alınmış, kaçak geçişler

yok denilecek kadar azalmıştır. Göçmen kabul eden ülkelerin kotalarındaki düşüşler nedeniyle ülkemizdeki göçmen sayısı ve ülkemizdeki ikamet süreleri artırmıştır.

Günümüzde ülkemizde göçmen olarak yer alanların büyük bir kısmı ülkelerindeki (Suriye, Afganistan, Irak) iç savaştan kaçıp ülkemize sığınmıştır. İç savaşın insanlar üzerindeki etkileri hala sürmektedir. Bu aileler mali açıdan yoksun, savaşın ve şiddetin psikolojik etkileri ile hayata tutunmaya çalışmaktadır. Sınır illerdeki göçmen yoğunluğu bir zaman sonra çevre illerde daha sonra ülkemizin her ilinde kendini hissettirmeye başlamıştır. Oluşan yeni süreçte göçün ülkemizdeki ekonomik, sosyal, kültürel, demografik, kamu düzeni ve güvenliği üzerindeki etkilerini gündeme gelmiştir.

Düzce'de göçmen süreci 5. madde kapsamında; Irak'taki iç savaşın devam etmesi, Afganistan'daki mali istikrarsızlık ve Suriye savaşı ile birlikte 2012 yılında hissedilmeye başlamıştır. Bu yıldan sonra her geçen yıl Düzce'de göçmen sayısı artarak devam etmiştir. İlk başta küçük gruplar halinde başlayan bu süreç 2015 ve 2016 yıllarında göçmen sayısının 4.000 – 5.000 ulaşması ile artık kendini toplumsal hayatın içinde göstermeye başlamıştır. 2018 yılında bu sayı 8.000'e ulaşmıştır. Elleri sınırlı mali kaynaklar ile hayatlarını sürdürmekte olan göçmenler ülkemizde kalış sürelerinin uzaması ile yaşam koşulları giderek ağırlaşmıştır. Bu durum barınma, eğitim, sağlık, sosyal yardım ve sosyal uyum alanlarında büyük bir çöküşü beraberinde getirmiştir. Her geçen gün artan olumsuz vakalar yerel müdahaleyi gerekli kılmıştır. Göçmenlerin uyum süreçlerinin iyileştirilmesine yönelik sahada pansuman edici müdahaleler yapılırsa da, bütüncül bir açıdan sorun ele alınmadığından yapılan müdahaleler yetersiz kalmıştır.

I. GÖÇMENLERİN SOSYAL UYUM SÜREÇLERİ

Göç sadece yaşanan fiziksel mekânın değiştirilmesi değil, sosyal yapının bütün unsurlarını da dönüştüren önemli bir sosyal olgudur. Göç sürecine katılanlar, tekrar bir sosyalleşme yaşayarak, hayatlarının bütün ilişkilerini yeniden kurmak zorunda kalmaktadırlar (Adıgüzel, 2018:1-2). Tarihsel olarak göçün en önemli sonucu kültür yayılmasıdır. Göç, kültürel ve coğrafi olarak izole kişiler arasında temasa ve iletişime yol açar. Davranış örüntüleri değiş tokuş edilir, yeni fikirler oluşturulur, kültür zenginleştirilir ve yaygınlaştırılır. Kültürleşme sürecinde diğer kültürü tanıma, dil yeterliliği, değer ve kuralların öğrenilmesi önemlidir. Özellikle yapılan farklı çalışmalarda dil yeterliliği, iletişim kapasitesi, kültürel yakınlık ve dinsel ortaklık, o kültürde yaşama süresi gibi değişkenlerin sosyo-kültürel uyumu doğrudan etkilediğini ve yaşanılabilir uyum sorunlarını azalttığı görülmektedir (Masgoret ve Ward, 2006).

Değişen kültürler içinde, kişilik değişmediği halde; kimlik durumlara ve koşullara bağlı olarak değişir ve değişen dünyaya uyumu sağlar. Kimlik, sanal ya da medyatik değil, kendini yenileyen, toplumsal hayatımızın devamını sağlayan bir gerçekliktir (Güvenç, 2009:33). Burada kimliklerin, farklı siyasal, dinsel ve kültürel grupların karşılaşmalarıyla oluşan sosyo-kültürel ilişkiler sonucu, karşılıklı olarak kurulan ve kurgulanan etiketler olduğu söylenebilir (Kılıç, 2012: 40). Kimlik edinme, toplumsal bir olgu niteliğine paralel bir biçimde, zaman sürecinde gerçekleşmesi sebebiyle tarihsel bir olgudur. Bu tarihsellik Türkçede, kim yani Kimlerden(sin)? Sorusundan üremiş, zorunlu bir mensubiyet işaretidir. Düzce özelinde bu mensubiyet duygusu kimlik inşasında alışlagelmiş olan kimlerdensin yerine, "hangi milletensin?" söylemiyle anlam bulmaktadır. Bu söylem ilk bakışta ötekileştirme bağlamında negatif bir algı gibi gözükse de esasen kimlerdensin ifadesine denk düşmektedir. Bu açıdan Düzce'de yaşayan bireylerin kimlik inşasında bahsederken etnisite farklılığının ön plana çıktığını söylemek gerekir (Kılıç, 2017:101).

Bu farklılıklara rağmen kişilerin doğal, ekonomik, siyasal zorunluluklar sonucu, yaşadıkları coğrafi ve sosyo-kültürel çevreden ayrılarak, başka bir coğrafi ve sosyo-kültürel çevreye girmesi (Öztaş ve Zengin, 2006: 65) Düzce özelinde Türkiye'yi ve tüm dünyada toplumları yeniden şekillendirmektedir (Castles ve Miller, 2008: 11). Bu açıdan göç, sadece yaşanan fiziksel mekânın değiştirilmesi değil, sosyal yapının bütün unsurlarını da dönüştüren önemli bir sosyal olgudur.

Göçmenler yaşadıkları sosyal yapıdan koparak başka bir toplumsal yapıya dâhil olma ve uyum sürecini yaşamaktadırlar (Aktaran: Ekşi vd., 2016: 7). Özellikle kültürel farklılıkların daha çok hissedildiği yerler arasında yapılan uzun mesafeli göçlerde uyum, göçmenlerin başa çıkması gereken sorunların başında gelmektedir. (Apak, 2014: 35). Uyum, göçmenlerin yabancısı olduğu toplumla bütünleşerek, o toplumun parçası olma süreçleridir. Bir nevi "yeniden toplumsallaşma" ya da "yeniden sosyalleşme" sürecidir. Göç, insanların doğdukları andan itibaren aile, arkadaş, eğitim kurumları ve medya aracılığıyla ait oldukları toplumun değer ve normlarını öğrenme süreci olan sosyalleşme sürecini kesintiye uğratmaktadır. Göçmenler yeni geldikleri ortamda, kendi toplumlarında öğrendiği her şeyi yeniden öğrenmek ve tecrübe edinmek zorunda kalmaktadırlar (Adıgüzel, 2018: 156-157).

Göçmenlerin yeniden sosyalleşme süreci bazen sancılı geçerken, bazen daha kolay yaşanabilmektedir. Bu duruma bazı faktörler olumlu (çekici faktörler) etki ederken, bazı faktörler olumsuz (itici faktörler) etki etmektedir. Bu faktörlerin başında göç edilen ülkedeki hükümetlerin/yerel kurumların uygulamaları ve o toplumun göçmenlere bakışı gelmektedir.

Göçmenlere yönelik politikalarda ülkeden ülkeye değişen farklılıklar bulunmaktadır. Bazı ülkeler göçmenlere yönelik aktif sosyal politikalar izlerken, bazı ülkeler ise göçmenlere yönelik özel sosyal politikaları reddederler. Bu bağlamda üç farklı ülke grubu tanımlanabilir. ABD, Avustralya, Kanada, Türkiye gibi aile birleşmesini ve sürekli yerleşimi teşvik eden ve yasal göçmenlere geleceğin vatandaşı olarak bakan "klasik göç ülkeleri" birinci grubu oluşturmaktadır. İkinci grup ülkeler eski kolonilerden gelen göçmenlerin ülkeye giriş itibarıyla vatandaş sayıldığı Fransa, İngiltere ve Hollanda iken, üçüncü grup ülkeleri ise katı misafir işçi modelleri çerçevesinde göçmen kabul eden Almanya, Avusturya ve İsviçre'dir (Castles ve Miller, 2008: 325-342).

Göç edilen ülkede göçmenlerin milli nüfus içindeki oranı ve toplumun göçmenlere karşı tutumu da (Aktaran: Apak, 2014: 35) göçmenlerin sosyalleşmesine etki etmektedir. Castells ve Miller, Göçler Çağı kitabında bu açıdan göç ülkelerini üç kategoriye ayırmıştır. Birincisi genel nüfusa dâhil olan ve farklı etnik grup oluşturmayan ve göçmen olarak buldukları çoğunluk nüfusuyla kültürel ve sosyo-ekonomik açıdan benzeşen guruplardır. Avustralya'daki İngilizler, İsviçre'deki Fransızlar ve Avusturya'daki Almanlar örnek olarak verilebilir. İkincisi, yerleştikleri yerde etnik cemaat oluşturan, buldukları ülkelerde vatandaşlık, siyasal katılım, ekonomik ve sosyal haklar bakımından dışlanmasalar bile belirli yerleşim yerlerinde toplanan, kendi dillerini ve kültürlerini koruma eğilimi taşıyan göçmenlerdir. Avustralya, Kanada veya ABD'deki İtalyanlar, İngiltere'deki İrlandalılar bu guruba örneklik göstermektedir. Üçüncüsü ise etnik cemaatler gibi belli semtlerde toplanan, kendi dillerini ve kültürlerini koruma eğiliminde olan etnik azınlık oluşturan göçmenlerdir. Bu göçmenler dezavantajlı sosyo-ekonomik statüye sahiptirler ve vatandaşlığa kabul edilmedikleri gibi sosyal, siyasal haklardan mahrum kalarak ayrımcılıkla toplumdan dışlanırlar. Bu guruba Avustralya, Kanada ve ABD'deki Asyalılar, Batı Avrupa ülkesindeki Türkler örnek olarak gösterilebilir (2008: 344-346). Bu konuyla ilgili olarak Adıgüzel makalesinde, Batı Avrupa ülkelerinin yıllardır Türkiye kökenliler başta olmak üzere, özellikle Müslüman göçmenlerin kalıcı olduklarını sindirmede zorlanmakta olduklarını belirtmiştir. AB ülkelerinde yaşayan 20 milyon Müslümanın 14 milyonunun yaşadığı ülkenin vatandaşlığına geçmiş olmasına rağmen, hâlâ "misafir işçi" veya "etnik azınlık" gibi tanımlanmalarının, kendisini diğer AB vatandaşlarından farklı görmek istemeyen göçmenlerin uyumunu zorlaştırdığını söylemektedir (2007: 12).

Göçmenlerin yerleştikleri ülkenin dilini bilmemeleri uyum süreçlerinde önemli engel oluşturmaktadır. Dil yoksunluğundan dolayı göçmenler daha fazla içine kapanmakta ve yerel olanaklardan faydalanamamaktadırlar (Dil, 2015: 167). Özellikle göçmen kadınların dil konusunda zorluk çektiği görülmektedir. Erkekler dışarıda daha fazla vakit geçirdiklerinden ya da işte çalıştıklarından, çocuklar ise okula gittiklerinden dolayı o bölgenin dilini daha rahat öğrenirken (Döner, 2016: 44), kadınlar; yoksulluk, okuma yazma bilmemek, çocuk bakımı ve evdeki iş yükü gibi engellerden dolayı dil öğrenememekte ya da daha geç öğrenebilmektedirler. Bu durum kadınların tek başlarına dışarı çıkamamalarına, alışveriş yapamamalarına, daha geç

sosyalleşmelerine neden olmaktadır. Ayrıca dil bilmeme sorunu güvensizlik duygusuyla birleşince evin dışı korkulan ve tekinsiz bir yer olarak algılanmaktadır (Arcan, 2012: 155-156).

Göçmenler gittikleri bölgenin halkıyla aynı dili kullanıp iletişim kurabiliyorlarsa, kendilerini anlatabiliyor, çevrelerini anlamlandırabiliyorlarsa o topluma daha kolay uyum sağlayabilmektedirler. Bu sayede daha rahat kamusal alana girebilmekte, daha kolay iş bulabilmekte, yerleştikleri ülkenin sağlık, eğitim gibi olanaklara ulaşmanın yanında barınma gibi temel ihtiyaçlarına da daha rahat ulaşabilmektedirler (Apak, 2014: 35-36). Diğer bir ifadeyle dil bilen göçmenler dil bilmeyen göçmenler göre ekonomik, sosyal, politik, kültürel ve psikolojik açılardan daha iyi bir konumda bulunmaktadırlar (Dil, 2015: 168).

Göçmenlerin toplumsal ve kültürel uyumunda din faktörü de önemli bir etkiye sahiptir. Göçmenlerin din ile ilişkileri göç ettikleri toplum içindeki yaşamlarına yön vermektedir. Göçmenler aynı dini yapıyı paylaştıkları bir ülkeye göç ettiklerinde yeme-içme alışkanlıkları, bayram ve dini günlerle ilgili ritüelleri aynı olduğunda uyum sorunu yaşamamaktadırlar (Apak, 2014: 36).

Göçmenler bazen yerleştikleri toplumda gettolaşmış bir yapıya sahip olarak yaşamaktadırlar. Bu durumun yaşanmasında göçmenlerin birbirleriyle olan kültürel, etnik köken, arkadaşlık, akrabalık bağları, hemşerilik gibi sosyal ile dilsel ve dinsel benzerlikler önemli rol oynamaktadır (Aktaran: Coştu, 2016: 544). Ayrıca göç kuramlarından göçmen ilişkiler ağı kuramının belirttiği gibi, göçmenlerin göç ettikleri ülkede kurdukları sosyal ağların varlığı, göç alan ve veren ülke arasındaki toplumlara birbirine bağlar. Bu ağlar göçmenlerin gittikleri yerde uyumunu kolaylaştırır (Çağlayan, 2006: 19). Konut edinme, iş bulma, maddi destek arama gibi konularda (Bal vd., 2012:195) o bölgeye ilk giden göçmenler ya da dil bilen göçmenler birbirlerine destek olurlar.

Göç veren ve göç alan ülkeler arasındaki kültürel farklılıklar da sosyalleşme sürecini etkileyen unsurlardandır. Göç veren ülke ile göç alan ülke arasındaki kültürel farklılık daha az ise, yeniden sosyalleşmek daha kolay olmaktadır. İki kültür arasındaki farklılık büyükse birey sosyalleşmek için yeni stratejiler geliştirmek durumunda kalmaktadır (Aktaran: Adıgüzel, 2018: 155). İki kültür arasındaki benzerlikle ilgili 2011'den beri Suriye'deki iç savaştan kaçıp Türkiye'ye sığınan Suriyeli göçmenler örnek olarak ele alınabilir. Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (HUGO) tarafından gerçekleştirilen "Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum" araştırmasında sınır komşuluğuna ve etnik-dini yakınlıklara rağmen Türk toplumunda Suriyelilere yönelik kültürel yakınlık hissi çarpıcı bir biçimde çok az oranda tespit edilmiştir (Erdoğan, 2014: 7).

II.DÜZCE'DE SOSYAL UYUM SÜRECİ

Yakın bir gelecekte kendi ülkelerine geri dönebilmelerinin zor olduğu gerçeği karşısında; merkezi idarenin taşradaki yöneticileri, yerel yönetim temsilcileri ve STK'lar bu göçmenlerin kentte yaşayabilmeleri ve topluma uyum sağlamaları için yerel modeller geliştirmek durumundadırlar.

Bu açıdan Düzce'de kendine has Suriyeli ve diğer göçmenlerin sorunlarına çözüm oluşturmak amacıyla merkezi yönetimin taşra teşkilatı, yerel yönetimler, üniversite ve sivil toplum kuruluşlarının tamamının içinde yer aldığı KADİM (Kardeşlik, Akrabalık, Dayanışma ve İletişim Merkezi) adlı bir merkez oluşturulmuştur.

KADİM'in göçmenlerin şehir hayatına uyum süreçlerinde sosyal adaleti pekiştirici çalışmaları gerçekleştirmek üzere kurulan bir merkez olduğu söylenebilir. Düzce Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı bünyesinde görev ve sorumluluklarını yerine getiren Merkez olarak, 2016 Aralık ayında faaliyetlerine başlamış ve KADİM Kurulu ile Sekreteryaya'dan oluşmuştur. Kurulun amacı, ilde göçmenlerin sosyal uyum süreçlerinde kurumlar arası koordinasyonun sağlanması ve yerel politikaların oluşturulmasıdır.

KADİM'in ana hizmet alanı olarak barınma, eğitim, sağlık, istihdam, sosyal yardım ve sosyal uyum konularının belirlendiği ve yerel dinamiklerle kamu kurumları arasında bir işbirliği modeli geliştirilmiştir.

Bu çalışmada göçmenlerin, kentteki mevcut durumları analiz edilmekte ve geliştirilen model ile sorunlara ne derece çözüm bulunduğu ele alınmaktadır.

III.ARAŞTIRMA METEDOLOJİSİ

III. I. Araştırmanın Amacı

Çalışmanın amacı, Düzce'de özellikle Suriye krizi sonrası yaşanan göç ve ardından çoğunlukla Afganistan ve Iraklı göçmenlerin oluşturduğu etki, kamu politikaları bakımından irdelenmekte ve ortaya koyulan yönetim modeli yıllara göre analiz edilmektedir.

III. II. Yöntem

Çalışmanın nicel araştırma yöntemi kapsamında tabakalı örneklem tekniğine göre, evreni temsil etme düzeyi kriterlerine uygun olarak belirlenmiştir. Yüzde 99 güven düzeyinde +%5 (göz yumulabilir yanılğı) kesinlikte 800 anket (Sencer, 1989: 610) uygulanmıştır.

III.III. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini Düzce ilinde yaşayan 8000 civarındaki Suriyeli, Afgan ve Iraklı göçmenler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise, evreni temsil etme kıstaslarına bağlı olarak 800 kişi oluşturmaktadır.

III.IV. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Araştırma verileri KADİM tarafından geliştirilmiş anket formu (bilgi formu) ile toplanmıştır. Bu süreçte;

- Kişi ve aile hakkındaki genel bilgiler
- Barınma durumu
- Eğitim durumu
- Sağlık haklarına erişim
- Hanede çalışan durumu ve istihdam
- Sosyal yardımlar
- Sosyal hayata uyumu kapsayan kapalı ve yarı açık uçlu ve açık uçlu 51 soru sorulmuştur.

III.V. Verilerin Analizi

Araştırma verileri toplandıktan sonra, yarı açık uçlu ve açık uçlu sorular kategorikleştirilerek kapalı uçlu soru şekline getirilmiştir. Düzenlenen anket formları SPSS 20 paket programına aktarılmıştır. SPSS programında veriler frekans ve ki-kare analizleri yapılarak tablolar oluşturulmuştur.

IV.ARAŞTIRMA BULGULARI

Tablo 1. Yıllara Göre Oturulan Konut Türü Karşılaştırılması

Yıllara Göre Dağılım		Oturduğu Konutun Türü			Toplam
		Apartman dairesi	Müstakil ev	Gecekondu	
2016	S	297	94	7	398
	%	74,6%	23,6%	1,8%	100,0%
2017	S	284	101	15	400
	%	71,0%	25,2%	3,8%	100,0%
Toplam	S	581	195	22	798
	%	72,8%	24,4%	2,8%	100,0%

Pearson Chi-Square:3,446^a

Sd:2

P<,010

Düzce iline 2016 yılında gelen göçmen örneklemelerin %74,6 oranında çoğunluğunun ve 2017 yılında gelen göçmen örneğinin %71'inin apartman dairesinde ikamet ettiği Tablo 1'de tespit edilmiştir. Yıllara göre oturulan konut türü değerlendirildiğinde benzer düzeyde konut türü seçimi yapıldığı gözlenmektedir. Ki-kare analizine göre veriler anlamlıdır.

Tablo 2. Yıllara Göre Konut Oda Sayısı Karşılaştırılması

Yıllara Göre Dağılım		Konut Oda Sayısı						Toplam
		1 oda	2 oda	3 oda	4 oda	5 oda	6 ve üstü	
2016	S	5	39	150	183	17	2	396
	%	1,3%	9,8%	37,9%	46,2%	4,3%	0,5%	100,0%
2017	S	19	83	204	88	3	0	397
	%	4,8%	20,9%	51,4%	22,2%	0,8%	0,0%	100,0%
Toplam	S	24	122	354	271	20	2	793
	%	3,0%	15,4%	44,6%	34,2%	2,5%	0,3%	100,0%

Pearson Chi-Square: 77,374^a

Sd:5

P=,000

Göçmenlerin Düzce'de oturdukları konutların oda sayıları yıllara göre karşılaştırıldığında farklı parametreleri göz önünde bulundurmak gereklidir. Düzce'nin kentleşme pratiklerinde yoğunlukla evlerin 3 oda ve üstü yapılmaları sosyal yapıyla bağlantılıdır. Göçmenlerin tercihleri göz önünde bulundurulduğunda daha çok odalı evleri tercih ettikleri gözlenmektedir. Yapılan analizlerde birden çok göçmen ailenin bir arada tek evde oturduğu da tespit edilmiştir. Bu açıdan Tablo 2'de 2016 ve 2017 yılında gelen göçmenlerin yoğunluklu olarak 4 odalı ve 3 odalı evleri tercih ettikleri gözlenmektedir. Ki-kare analizi yıllara göre gelen göçmenler karşılaştırıldığında anlamlıdır. Akrabalık ve hemşerilik bağları göz önünde bulundurulduğunda da geniş aile yapısının oluşması söz

konusudur. Yine farklı bir ülkede sosyal hayata tutunabilmenin temel argümanı olarak güvenlik ve dayanışma duygusunun arttırılması da etken bir paradigmadır.

Tablo 3. Yıllara Göre Acil İhtiyaç Durumu Karşılaştırılması

Yıllara Göre Dağılım		Acil İhtiyaç Durumu						Toplam
		Yatak	Çamaşır Makinesi	Soba	Buzdolabı	Ocak	Hepsi	
2016	S	18	69	2	59	5	5	158
	%	11,4%	43,7%	1,3%	37,3%	3,2%	3,2%	100,0%
2017	S	7	24	8	40	2	3	84
	%	8,3%	28,6%	9,5%	47,6%	2,4%	3,6%	100,0%
Toplam	S	25	93	10	99	7	8	242
	%	10,3%	38,4%	4,1%	40,9%	2,9%	3,3%	100,0%

Pearson Chi-Square: 14,361^a

*Sd:*5

P<,013

Farklı bir şehirde sosyal yaşama tutunmak için göçmenler için “mekânın yeniden üretimi” (Kılıç, 2016) söz konusudur. Göç olgusunun temelinde savaş gibi yıkıcı etkileri bünyesinde barındıran zorunlu hareketlilik söz konusu olduğunda, göç eden insanların geçmiş yaşantılarında ürettikleri ekonomik sermayeleri silinmektedir. Göçmenlerin çoğu bu açıdan düşük sosyo-ekonomik yapı içerisinde yer alırlar. Düzce’ye gelen göçmenlerde bu niteliktedirler. Tablo 3’te göçmenlerin mekânı yeniden üretirken ihtiyaçları oldukça fazladır. KADİM’in bu eksiklikleri tespit ederek çözüm politikaları geliştirmesi de manidardır. 2016 ve 2017 yılında gelen göçmenlerin çoğunlukla pahada ağır ama temel ihtiyaç malzemesi olarak görülen mutfak eşyalarının acil ihtiyaç olarak ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Ki-kare analizi yıllara göre gelen göçmenler karşılaştırıldığında anlamlıdır.

Tablo 4. Yıllara Göre Çalışma İzni Durumunun Karşılaştırılması

		Çalışma İzniniz Var mı?		Toplam
		Evet	Hayır	
2017	S	29	298	327
	%	8,9%	91,1%	100,0%
2018	S	9	374	383
	%	2,3%	97,7%	100,0%
Toplam	S	38	672	710
	%	5,4%	94,6%	100,0%

Pearson Chi-Square: 14,797^a *Sd:*1

P=,000

Sosyal hayata tutunma ve uyum noktasında göçmenler için yeni yerleşilen bölgede en büyük engel çalışma olarak gelmektedir. Çalışma yeni yerleşilen ülkenin hukuki yapısında anlam bulan ve göçmenlerin kendi “kültürel sermayeleriyle” (örgün eğitim düzeyi) aşamayacakları bir durumdur. Son dönemde Düzce’ye gelen göçmenlerde geçici korunma statüsünde bulunduğu ve Düzce’nin güvenli bir ülkeye geçerken transit bölge olma özelliği söz konusu olduğundan çalışma olanakları meşru zeminde sınırlıdır. Tablo 4’te veriler analiz edildiğinde de benzer tespitleri ortaya koymak söz konusudur. Yıllara göre karşılaştırma yapıldığında 2016 yılında gelenlerin çalışma izni oranının daha yüksek olduğu gözlenmektedir. Yeni bir topluma tutunma durumu düşünüldüğünde, o bölgede kalma zamanının uzunluğu çalışma oranının artmasını da etkileyecektir. Ki-kare analizi yıllara göre gelen göçmenler karşılaştırıldığında anlamlıdır.

Tablo 5. Yıllara Göre Yardım Alınan Yerlerin Karşılaştırılması

Yıllara Göre Dağılım		Nerelerden Yardım Alıyorsunuz?					Toplam
		Yardım almıyorum	SYDV (KADİM)	Belediye	STK	Hayırsever	
2016	S	2	163	10	17	33	225
	%	0,9%	72,4%	4,4%	7,6%	14,7%	100,0%
2017	S	1	68	5	4	9	87
	%	1,1%	78,2%	5,7%	4,6%	10,3%	100,0%
Toplam	S	3	231	15	21	42	312
	%	1,0%	74,0%	4,8%	6,7%	13,5%	100,0%

Pearson Chi-Square: 22,229^a

*Sd:*4

P<,006

Tablo 5’te yıllara göre karşılaştırma yapıldığında 2016 yılında gelen örneklemin %50’den fazlasının “nereden yardım alıyorsunuz” sorusuna cevap verdiği gözlenirken, 2017 yılında gelen örneklemin sadece %20 civarındaki kısmının bu soruya cevap verdiği tespit edilmiştir. Araştırmada 2016 yılında gelen örneklemin %72,4’ünün ve 2017 yılında gelen örneklemin % 78,2’sinin Valiliğe bağlı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfından, bu vakfa bağlı olan KADİM üzerinde yardım aldığı gözlenmektedir. Ki-kare analizi yıllara göre gelen göçmenler karşılaştırıldığında anlamlıdır.

Tablo 6. Yıllara Göre Yakınlarından Yardım Alma Durumunun Karşılaştırılması

Yıllara Göre Dağılım		Yakınlarından Yardım Alma Durumu				Toplam
		Ülkesindeki	Diğer ülkelerdeki	Türkiye’deki	Cevapsız	
2016	S	47	45	3	298	393
	%	12,0%	11,5%	0,8%	75,8%	100,0%
2017	S	28	9	3	360	400
	%	7,0%	2,2%	0,8%	90,0%	100,0%
Toplam	S	75	54	6	658	793
	%	9,5%	6,8%	0,8%	83,0%	100,0%

Pearson Chi-Square: 34,596^a *Sd:*3

P=,000

Tablo 6'da bir önceki tabloyu destekler niteliktedir. Çoğunlukla örneklem bu soruya cevap vermekten kaçınmıştır. Bunun bir nedeni de yardım alma durumları tespit edildiği takdirde aldıkları ya da alacakları yardımların kesilme durumunun söz konusu olabileceği düşüncesidir. Tabloda diğer ülkelerdeki akrabalarından yardım alma oranının daha yüksek olması ulus aşırı bir dayanışma ağının şekillendiğinin göstergesidir.

Tablo 7. Yıllara Göre Kendi Dillerinde Kent Rehberi Sitesi İsteğinin Karşılaştırılması

Yıllara Göre Dağılım		Sizin Dilinizde Kent Rehberi Sitesi İster Misiniz?		Toplam
		Evet	Hayır	
2016	S	313	47	360
	%	86,9%	13,1%	100,0%
2017	S	229	127	356
	%	64,3%	35,7%	100,0%
Toplam	S	542	174	716
	%	75,7%	24,3%	100,0%

Pearson Chi-Square: 49,779^a *Sd:*1 *P=*,000

Tablo 7'de örneklemin yaşadıkları yeni kenti daha iyi öğrenmek isteyip istememeleri karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma entegrasyon adına önemlidir. Daha önceki yılda Düzce'ye gelen göçmenlerin %86,9'unun ve daha sonra gelenlerin % 64,3'ünün kendi dilinde kent rehberi sitesi talep etmeleri daha uzun süre kalanların uyum sürecini içselleştirdiğini ortaya koymaktadır. Ki-kare analizi yıllara göre gelen göçmenler karşılaştırıldığında anlamlıdır.

Tablo 8. Yıllara Göre Sosyal Faaliyetlere Katılma Durumunun Karşılaştırılması

Yıllara Göre Dağılım		Hangi Sosyal Faaliyetlere Katılmak İstersiniz?					Toplam
		Kültür	Sanat	Spor	Cevapsız	Diğer	
2016	S	84	22	52	240	1	399
	%	21,1%	5,5%	13,0%	60,2%	0,3%	100,0%
2017	S	27	7	4	361	1	400
	%	6,8%	1,8%	1,0%	90,2%	0,2%	100,0%
Toplam	S	111	29	56	601	2	799
	%	13,9%	3,6%	7,0%	75,2%	0,3%	100,0%

Pearson Chi-Square: 102,532^a *Sd:*4 *P=*,000

Serbest zaman etkinlikleri, insanların sosyalizasyon ve uyum sürecini arttıran önemli bir gündelik yaşam pratiği olarak karşımıza çıkmaktadır (Kılıç ve Şener, 2013). Tablo 8'de göçmen örneklemin serbest zaman etkinliği olarak; kültür, sanat ve spor alanlarındaki faaliyetlere yönelmesinin yıllara göre farklılık gösterdiği gözlenmektedir. 2016 yılında gelen göçmenlerin %39,6'sının serbest zamanlarını kültür, sanat ve spor ile değerlendirmek istemesine karşılık, 2017 yılında gelenlerin % 9,6'sının bu tür faaliyetlere katılmak istediği tespit edilmiştir. Bu durum bize 2016 yılında gelen göçmenlerin Düzce'de yaşamayı daha fazla içselleştirdiğini göstermektedir. Ki-kare analizi yıllara göre gelen göçmenler karşılaştırıldığında anlamlıdır.

Tablo 9. Yıllara Göre Sosyal Yaşam Bilgilerine Ulaşma Durumunun Karşılaştırılması

		Düzce Sosyal Yaşam Bilgilerine Nasıl Ulaşıyorsunuz?					
		Yakını	Basın	Komşu	Kurumlar	Cevapsız	
2016	S	67	35	128	4	166	400
	%	16,8%	8,8%	32,0%	1,0%	41,5%	100,0%
2017	S	84	1	19	5	291	400
	%	21,0%	0,2%	4,8%	1,2%	72,8%	100,0%
Toplam	S	151	36	147	9	457	800
	%	18,9%	4,5%	18,4%	1,1%	57,1%	100,0%

Pearson Chi-Square: 149,150^a *Sd:*4 *P=*,000

Tablo 9’da sosyal yaşam bilgilerine ulaşma durumu karşılaştırılırken “dil” bilgisinin önemi ortaya çıkmaktadır. Yapılan analizlerde göçmenlerin %95’inin Türkçe bilmediği tespit edilmiştir. İster istemez sosyal ağların önemi burada ortaya çıkmaktadır. Göçmenlerin yıl farkı gözetmeksizin çoğunlukla yakınları ve komşuları aracılığıyla bu tür bilgilere ulaştığı tespit edilmiştir. Bu veriler hâkim kültürün dilinin öğrenilmesini ve bunun için kamu politikaları oluşturulması gerekliliğini gün yüzüne çıkarmaktadır. KADİM’in kurumsal yapısının önemi burada da kendisini göstermektedir. Ki-kare analizi yıllara göre gelen göçmenler karşılaştırıldığında anlamlıdır.

Tablo 10. Yıllara Göre KADİM’i Bilme Durumunun Karşılaştırılması

Yıllara Göre Dağılım		KADİM’i Biliyor Musunuz?		Toplam
		Evet	Hayır	
2016	S	310	83	393
	%	78,9%	21,1%	100,0%
2017	S	239	117	356
	%	67,1%	32,9%	100,0%
Toplam	S	549	200	749
	%	73,3%	26,7%	100,0%

Pearson Chi-Square: 13,167^a *Sd:*1 *P=*,000

Tablo 10’da Yıllara göre Düzce’ye gelen göçmenlerin KADİM’i bilip bilmediği hakkında karşılaştırma yapılmıştır. 2016 yılında gelenlerin % 78,9’u ve 2017 yılında gelenlerin % 67,1’i KADİM’i bildiğini belirtmiştir. Bu soruya cevap vermeyenlerde göz önünde bulundurulduğunda sonradan gelenlerin daha az oranda KADİM’i bildiği söylenebilir. Ki-kare analizi yıllara göre gelen göçmenler karşılaştırıldığında anlamlıdır.

Tablo 11. Yıllara Göre KADİM'in Uyum Sürecine Fayda Durumunun Karşılaştırılması

Yıllara Göre Dağılım		Uyum Sürecinde KADİM Faydalı Oldu Mu?		Toplam
		Evet	Hayır	
2016	S	280	97	377
	%	74,3%	25,7%	100,0%
2017	S	263	137	400
	%	65,8%	34,2%	100,0%
Toplam	S	543	234	777
	%	69,9%	30,1%	100,0%

Pearson Chi-Square: 6,695^a Sd:1 P<,010

Tablo 11'de göçmenlerin gözünden KADİM'in faydalı olup olmadığı karşılaştırılmıştır. Yıl farkı gözetmeksizin yüksek oranlarla örneklemin KADİM'den memnun oldukları ve uyum sürecinin kolaylaşmasında etkili olduğu tespit edilmiştir. Ki-kare analizi yıllara göre gelen göçmenler karşılaştırıldığında anlamlıdır.

SONUÇ

Tarihsel süreçte göçlerle şehirleşen Düzce, son dönemdeki göçlerden de nasibini almıştır. Etnik çeşitliliği bünyesinde barındıran, Düzcü kimliğini bu çeşitliliğe dayandıran Düzce, geçmişten günümüze farklı etnik kökenlerden gelen göçmenlerin uyumuna sahne olmuştur. Günümüzde bu uyumu yeni gelen göçlerle de arttırmak için yerel yönetimlerin birlikte çalışabildiği, ortak bir ağ sistemi üzerinden politikalar oluşturmayı hedefleyen KADİM kurulmuştur.

KADİM'in sistematik çalışmalarından elde edilen veriler incelendiğinde, araştırma sonuçları göstermektedir ki, örneklemin çoğunluğunun KADİM'den haberdar oldukları ve KADİM aracılığıyla sosyal uyumlarının kolaylaştığı söylenebilir. Bu sonucu destekleyen veriler sosyal yardım noktasında çoğunlukla, KADİM üzerinden yardımlara ulaştıklarını belirtmelerinde ortaya çıkmaktadır. KADİM'in buradaki esas rolü yıllara (2016-2017) göre Düzce'ye yerleşen göçmenlerin bütüncül açıdan sorunlarını ve ihtiyaçlarını tespit edip, kurumsal işbirliği sağlayarak ilgili kurumlar aracılığıyla bu sorunların giderilmesi ve ihtiyaçların karşılanmasıyla kendini göstermektedir. Kuşkusuz oturlan konut tipinden, oda sayısına kadar yapılan tespitler ve temel ihtiyaç malzemelerinin karşılanması bu sistematik veriler üzerinden sağlanmaktadır.

Bu merkezi tespit sistemi kurumlar arasında dayanışma ve birlikteliği ön plana çıkartıp, politikaların tek elden ve hızlı bir şekilde üretilmesinde etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylece göçmenlerin sosyalizasyon süreçleri daha çabuk bir şekilde gerçekleşmektedir. Yıllara göre gelen göçmenlerin psiko-sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan uyumlarının artırılmasında KADİM'in örnek teşkil etmesi araştırma sonuçlarından çıkarılmaktadır.

KADİM üzerinden oluşturulan politikaların somut olarak elde edilen sonuçlarını da kısaca belirtmek gerekirse;

- Bir yıl arayla yapılan iki alan araştırmasında barınma alt başlığında evsiz aile sayısının 12 aile olduğu, yardımseverler aracılığıyla bir dönem kira giderleri karşılandığı, eşya yardımı yapılan aile sayısının 200 aile olduğu tespit edilmiştir.
- Eğitim hizmetlerinin ise eğitim çağındaki öğrencilerin eğitime kazandırılması, rehberlik ve danışmanlık yapılması, Türkçe ve mesleki eğitim almak isteyenlere yönelik tespit çalışmalarının yapılması olarak belirlendiği gözlemlenmiştir.

- 2016 Aralık ayında KADİM’in ilk kuruluşunda okullaşma oranı 66,04 iken; 2017 yılı aralık ayında okullaşma oranı %88,54’e ulaşmıştır.
- 2016 Aralık ayında yetişkin eğitimi kurslarına katılım 281 kişi iken 2017 Aralık ayında bu sayının 911 kişiye ulaşmıştır.
- 2016 Aralık ayından 2017 Aralık ayına kadar bir yıllık sürede sağlık hizmetleri alanında; aile hekimliği, hastane ve eczane hizmetleri hakkında genel bilgilendirmelerin yapılması ile sağlık hizmetlerine ulaşımın oranının %79,12 arttırılmıştır. Analiz sonucu, bu oranın artmasında anadillerinde doktor bulunduran göçmen sağlık biriminin kurulmasının ve aile hekimliğinin tanınmasının etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan alan araştırmasında aile hekimliğine kayıtlı göçmen sayısının 2016 yılı aralık ayında 982 kişi iken, 2017 yılı aralık ayında 1759 kişiye yükseldiği saptanmıştır.
- İstihdam alanında ise 2016 yılı aralık ayında kayıtlı istihdam bulunmamakta iken, 2017 yılı aralık ayında 5 kişinin kayıtlı istihdam edilmiştir.
- Yapılan çalışmada sosyal yardımlar konusunda; KADİM Merkezine aylık 200 kişinin müracaat ettiği, 2016 yılı aralık ayında 289 aileye, 2017 yılı Aralık itibariyle ise 558 aileye yardım yapılmıştır.
- Göçmenlerin sosyal uyumu hakkında ise yapılan araştırmada KADİM danışmanlık hizmeti talep eden aile sayısı 2016 Aralık ayında 599 iken, 2017 Aralık ayında 908 ailenin danışmanlık hizmeti talep etmiştir. Danışmanlık hizmetleri üç dilde hizmet veren duzcekadim.org adlı web sayfasından da alınmıştır.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Y. (2007). *Almanya Ve İngiltere’deki Türkiye Kökenlilerin Kültürel Kimlik Algılarının Karşılaştırılması*, AYK, 1-20.
- Adıgüzel, Y. (2018). *Göç Sosyolojisi*. (2. Basım). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Apak, H. (2014). *Suriyeli Göçmenlerin Uyumu ve Gelecek Beklentileri Mardin Örneği*. Yüksek lisans tezi, Mardin Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mardin.
- Arcan, İ. G. (2012). *Göçmen Kadınlarda Dil Problemi Kamusal Alanda Dilsizlik*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bal, H.; Aygül, H. H.; Oğuz, Z. N. ve Uysal, M. T. (2012). “Göçle Gelenlerin Toplumsal Sorunları Isparta Örneği”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27: 191-210.
- Castles, S. & Miller, J. M. (2008). *Göçler Çağı* (1. Basım). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Coştu, Y. (2016). “Göçmenlerin Kimlik Arayışı Avrupalı Türkler Örneği”, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2): 533-546.
- Dil, K. (2015). “Göç Olgusuna Göçmenlerin Deneyimi Üzerinden Bakmak”, *İdeal Kent*, 15, 149-171.
- Döner, H. (2016). *Suriyeli Göçmenlerle Yaşanan Sorunlar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma Hatay İli Örneği*, Yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Ekşi, H.; Çiftçi, M.; Yaman, N.; Parlak, S.; Dinçer, M.; Ulaş, E. ve Ulusoy, M. A. (2016). “Almanya’da Yaşayan Türkiye Kökenli Göçmenlerin Yeniden Yaşam İnşası”, *Middle East Journal of Refugee Studies*, 1(2): 5-25.

- Erdoğan, M. (2014). *Türkiyede’ki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması*, Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi, HUGO yayınları.
- Genç, İ.; Sütçü, Ç. & Zengin H. (2014). “Göçlerle Yurt Olan Şehir: Düzce” içinde *Düzce’de Tarih ve Kültür* (Edt. Ali Ertuğrul), Bursa: Gaye Kitabevi.
- Güvenç, B. (2009). “Kültür, Kimlik ve Kimlikler” içinde *Kimlikler Lütfen: Türkiye Cumhuriyeti’nde Kültürel Kimlik Arayışı ve Temsili* (Der. G.Pultar), S.31-38, Ankara: ODTÜ Yayıncılık.
- Karpat, K.H. (2015). Önsöz içinde *Türkiye’nin Göç Tarihi: 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göçler*, S.Xxii-XI, (Der: M.M. Erdoğan, A. Kaya), İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kılıç, M. (2012). *Etnisite ve Spor*, İstanbul: Doğu Kütüphanesi Yayınları.
- Kılıç, M. & Şener, G. (2013). “Üniversite Öğrencilerinin Rekreasyon Etkinliklerine Katılımlarındaki Sosyolojik Etkenler ve Yapısal Kısıtlamalar”, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 3(3): 220-227.
- Kılıç, M. (2016). *Gençlik Şiddet ve Serbest Zaman*, İstanbul: Doğu Kütüphanesi Yayınları.
- Kılıç, M. (2017). “Göç ve Kültürel Değişme: Düzceli Kimliğinin İnşasında Kültürel Bütünleşme”, 3. *Uluslararası Düzce Tarih, Kültür ve Sanat Sempozyumu*, 100-105, Düzce.
- Masgoret, A.M. & Ward, C. (2006). “Culture Learning Approach to Adaptation” in *The Cambridge Handbook of Adaptation Psychology* (edt. D.L. Sam and J.W. Berry), P.58-77, Cambridge: Cambridge University Press.
- Öztaş, C. & Zengin, E. (2006). “Göç ve Azerbaycan”, *Göç Sempozyumu Bildirileri*, 8-11 Eylül 2005, İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Başkanlığı, Yayın No: 6: 65-75.
- Sencer, M. (1989). *Toplumbilimlerinde Yöntem*. 3. Baskı. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Tekeli, İ. (2011). *Göç ve Ötesi*, 2.baskı, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*, Ankara: Anı Yayıncılık.